

Læknin skrivar:

Náta-sjúkan

Í hesum døgum fara menn at taka havhesta-ungar ella nátungar. Góður biti er og for-kunnugt, so einki er at siga til, at menn eru nakað grammir eftir at fáa sær nakrar nátungar.

Men eitt vist varsemi má til kortini. Ráð hesum viðvíkjandi verða givin av landslækninum á hvørjum ári við kunngerir í góðari tíð bæði í útvarpi og bløðum, og so er tað upp til menninar sjálvar at bera seg skilgott at so sum fyriskipað er. Hetta verður gjørt fyri at verja seg fyri smittu frá nátanum. Vit vita, at ein partur — umleið 12% — av nátunum hava eitt viruslíknandi smittuevni í sær, sum kann framkalla sjúku hjá fólki um illa vil til. Tað er eingin grund til at afóra sær sjálvum eina smittu, tá vit hava kunneika til, hvussu smittan fer fram, og tá vit hava royndir frá teimum seinastu 20 árunum, at skilgott atferð undir tøkum og viðgerð av nátungum, er nóg góð trygd fyri at sleppa undan sjúkuni.

Nátin hevur átt í Føroyum í yvir 100 ár, og síðani aldaskiftið hava føroyingar tikið í túsundatali av nátum á hvørjum ári. Nær nátin hevur fingið sjúkuna í seg, er ringt at vita, men ikki fyrr enn í 1938 fekkst prógv fyri, at nátin var sjúk og fólk kundu gerast sjúk av honum. Hetta hevur sína áhugaverdu søgu. Fyrr í 1930 árunum fór ring sjúka at ganga tíðliga á heysti, nevnd septembersjúkan. Tey allar flestu, sum gjørdust sjúk, vóru konufólk. Fleiri doyðu. Av barnakonum, sum gjørdust sjúkar, doyðu tær flestu. Hetta endurtók seg í nøkur ár. Eingin visti rættlaga, hvaðani hendan sjúkan kom. Sjúkaeyðkennini vóru: illa til passar, høgur fepur, turrur hosti, vardi 2 til 4 vikur. Læknarnir hildu tað vera eitt slag av influensu ella ringur lungnabruni, heilivágur fanst eingin.

Ein lækni, sum tá var í Vági í Suðuroy, Arthur Rasmussen — hann fekk sær seinni navnið Vaag — gjørdi kortini í 1934 vart við,

at hetta var ein nýggj serlig sjúka, greiddi frá hesum í skrifafelagnum og skrivaði um tað í læknatíðarritinum. Eingin ansaði hesum rættlaga, og sjúkan helt áfram hvørt ár í september mánað, inntil R. K. Rasmussen, Eiðislækni, sum ivaleyst hevði grunað okkurt uttan at nevna nakað um tað hesi árin í 1938 fæddi prógv fyri, at samband var millum septembersjúkuna og eitt smittuevni, sum fanst í nátanum. Tá varð sett forboð fyri at taka náta, og stóð hetta forboð við í nær-um 20 ár. Septembersjúkan havur tá eisini beinanvegin.

Nú skilja vit væl, hvi flest konufólk gjørdust sjúk. Mennirnir taka nátungan úti á sjónum, har er smittuvandi ikki so stórur. Konufólk hveði arbeiddi við at royta og sviða fuglin, ofta inni í einum trongum kjallara, har fult var av fjøðuri og dusti, her vóru stórir møguleikar fyri at anda smittuna niður í seg.

Nátasjúkan, sum á læknamáli eitur ornithosis, finst eisini millum onnur fuglasøg, men ikki her í Føroyum. Tað hava bert verið fáir til tilburðir millum fólk av hesi sjúku, síðani loyvt var at taka nátungar aftur. Sjúkan tykist vera mildari nú enn í 1930 árunum. Nú finst eisini góður heilivágur móti sjúkuni.

Hvussu tað fer at ganga við sjúkuni í framtíðini, vita vit ikki, vit kunnu vóna, at náttúran orðnar tað sjálv, so smittan hvørur frá fuglinum.

Sverri Patursson er ikki so bjartskygdur. Hann skrivar í 1944: »At útrudda nátasjúkauna við menniskjansligum kynstri eru ivaleyst eingi líkindi til, so mikið verri, at tað sæst jú ikki á fuglinum, um hann er sjúkur ella ikki. Tað er tó hugsandi, at sjúkan kann doyggja burtur av sær sjálvum, men tað kann galdast mannaliv at royna at fáa tað at vita. Og um fuglurin er frískur nokur ár, so er eingin víska fyri, at hann ikki aftur fær sjúkuna í seg».

Sigvald Kristiansen

nýtt um nœvn

Ingibjörg Joensen úr Skúvoy

til áminningar

Ja, so fekk ein at hoyra, at Ingibjörg er farin, so bráðliga. Stutt varð millum hana og bróðurin Hjalmar. Hesi ár eftir deyða bróðursins gjørdust fá, ár hon sá fram til, saman við Jenisi at fremja hugsjónir, hon hevði og sum gerandisdagur hennara higartil í vissan mun hevði forðað henni í.

Eg kom at kenna Ingibjörg í 72/73, tá hon enn búði í Skúvoy. Hon var tá kvinna um tvey fimti, ungdommilig, frilynt og hjálpsom. Vit vóru nógv, sum gingu inn har, og var ein altíð vælkominn — ein kendi seg væl saman við henni. Ingibjörg var til tíðir ómetaliga kát og spreiddi gleði og kæti um seg. Ein undraðist yvir frilyndi hennar, men í dag skilir ein tað betur.

Ingibjörg var úr fiskimannaheimi og gjørdist tíðliga móðirleys, sostatt kom hon sum einasta systir í átaka sær húsarhaldið og ábyrgdina fyri bróðurinum sinum. Allarmest kom hon at taka sær av Hjalmar, sum hon gjørdist móðir og systir fyri. Umsorganin fyri Hjalmar var ómetalig og ein undraðist mangan yvir tað orðaleysa samband, ið var millum hesi bæði menniskju.

Í teir mánaðir, eg dagliga sá Hjalmar og Ingibjörg, lærði eg nógv, og umsiðir lærði ein at skilja nakað av hesum máli. Ingibjörg má í livi sínum frá gentu til kvinnu hava gjørt sær nakrar royndir um livið, sum hon bygdí hugsjónir sínar á. Hon skilti livið og evnaði í gerandisdegi sínum at finna eitt innihald, sum frilyndi hennar grundaðist á og sum hon í verumáta og hjálpsmi sínum gav øðrum lut í.

Ein heilsan til tín Jenis, sum aftaná so stutta tíð skuldi missa Ingibjörg, men eisini tú lærði málið —

Hennar spælan og livan í gentumyndan.

— kæti og heitur brosan ið rúkkur røtur barnsins

í degnum, á veg — geislandi strálan úr skapi, ið bert er hennar og fastast av henni

tú tosaði málið, vit skiltu — fann stóðið og lærði at liva

— í berginum, enn náttin er ljós — myndan á flogi fuglurin læt — ein faran framvið.

Synneva

Triðji kommunulæknin byrjar mánadagin

Nú hava Klaksvíkingar høvi at velja millum tríggjar kommunulæknar.

Mánadagin byrjar Jaspur Petersen virki sitt sum kommunulækni í nýggjum viðtaluhølum, sum eru í bygninginum hjá Føroya Banka á Klaksvíkarvegnum.

Tað var fyrr í summar at Klaksvíkar kommuna setti Jaspur Petersen at byrja 1. juli, men viðtaluhølini hava staðið í gerð og eru nú liðug.

Jaspur Petersen hevur áður arbeitt á Klaksvíkar sjúkrahúsi, á sjúkrahúsi í Svørki og á Landssjúkrahúsinum í try á.

Frammanundan eru tveir kommunulæknar í Klaksvík, Steingrímur Weihe og Ólavur Gaard.

Annars hava yvirleknarnir á sjúkrahúsinum eisini luttikið í kommunulækna-arbeiðinum og til fyri hálvum øðrum ári síðani luttóku aðrir læknar í vaktunum.

75 ár

Í dag fyllir Ebba Thomsen, Klaksvík, 75 ár.

MINNIST
TIL
HALDARA-
GJALDIÐ!

sosialurin

bøkur og bløð

»Vit hava øll krav um virðing«

»Vit hava øll krav um virðing«, er heitið á einum nýggjum bóklingi, sum just er útkomin á føroyskum. Bóklingurin snýr seg um evnaveik og møguleikar teirra í føroyska samfelagnum. Hann er ætlaður sum stuðul og leiðbeining til evnaveik og avvarðandi teirra.

Hetta er fyrstu ferð, at tálkur bóklingur um virðing hjá evnaveikum í Føroyum er greiddur úr hondum. Hetta má sigast at vera gleðligt og hent tiltak, tí tað skortar mangan uppá tilfar á føroyskum máli um tálk virðing.

Bóklingurin er í A5-stødd. Hann er 23 blaðsíður og er prentaður í 5000 eintøkum. Útgevur er Sosialstýrið, og tilfarir til bóklingin hava starvsfólk innan evnaveikaforsorgina í Føroyum og foreldur savnað.

Í fororðinum sigur Eyðun Joensen, sálarfrøðingur, m.a.: »At vera evnaveikur merkir vanligja avmarkað fori at læra og laga seg eftir samfelasins krøvum. Evnaveikleiki í sjálvum sær er ikki nokur sjúka, sum heilsu-bót finst fyri, men ymiskt gerst og eigur at verða gjørt fyri at fremja menningina.

Evnaveik hava somu rættindi sum aðrir samfelasborgarar. Tey hava uttan mun til kostnaðin rætt til menningartilboð, sum hóska til teirra fortreytir og lívskrøv. Tey hava rætt til náttúrligt samband við og tilknyti til næstingar, og er støvnsfostran neyðug, eigur hon at vera so lík til heimligu sum yvirhøvdur gjørligt. Tey hava rætt til at verða vard fyri misnýtslu, happ og eyðmýking.

Samanumtikið hava evnaveik og avvarðandi teirra snøgt sagt rætt til virðing.

Menniskjuni mennast í samanspæli við umhvørvið og umhvørvið av menniskjunum.

So við teimum evnaveiku. Evnaveik kunnu læra og summi kunnu menna seg so frægt, at tey verða nær um sjálvbjálpin, sær sjálvum og umhvørvinum til gleði og gagns. Men til tess er mangan neyðugt við serligum menningartiltekum og øðrum; sum foreldrin ikki altíð megna ella hava høvi til at fremja einsamall. Her er tað, at samfelagið við sínum hjálparstovnum og -veitingum kemur inn í myndina og býður sær til at stuðla tey evnaveiku og avvarðandi teirra og tessvegna virðing kennir sær meðabyrgd fyri vælfærd hins

evnaveika og húsfolki hansara. Samabyrgd fløvar og mennir hin einstaka — eisini tey evnaveiku og húsfolk teirra. Bóklingurin lýsir nakað av tí samabyrgd, sum felag og tað almenna kenna fyri evnaveikum sum sjálvsøgdum parti av samfelagnum», skrivur Eyðun Joensen m.a. í fororðinum.

Um innihaldið er annars at siga, at tað fyrst í bóklinginum verður greitt frá, hvussu tað kennist at fáa boðið, at eitt barn er evnaveikt. Ymisk foreldur síða frá hesum kenslum. Síðani er stutt yvirtil yvir felagið Javna, sum er landsfelagið hjá teimum evnaveiku.

Bóklingurin snýr seg eisini um sosiala rættindini hjá evnaveikum, um pensjónsveitingar, um stuðul til hjálparamboð, umbygging av húsi og stuðul til upplæring o.a.

Eisini verður greitt frá møguleikum hjá teimum evnaveiku at liva sum borgarar í føroyska samfelagnum. Eitt nú kann nevast barna- og ungdommátteldin, Deild V á Landssjúkrahúsinum, har 20 børn og ung búgva. Síðani er tað Vistarheimið, sum er fyri fólk undir for-sorg, ið eru so mikið at sær komin, at tey greiða ein stóran part av lívsdegi sínum. Heimid hevur til húsa á 1. hædd í starvsfólkaheimi, Eirargarði 4 á Landssjúkrahúsinum.

Frítíðarheimið í Skriv-aragotu er fyri tey evnaveiku. Endamálið við hesum stovni er at lætta um og stuðla foreldrum og næstafólki at evnaveikum fólku, soleiðis at tann brekið verður í tí umhvørvi, har hann náttúrliga eigur heim sitt.

Seinast í bóklinginum er greitt frá teimum møguleikum fyri undirvísing og arbeiði, sum evnaveik hava í Føroyum. Skúlin á Trøðni hevur brekadur næmingar við brekum av øllum slag, eisini evnaveik.

Verkstadurin Vón er ein vardur verkstaður, sum kann bjóða ymiskt ítriv til fólk, sum eru undir Statens Andersvageforsorg.

Síðani verður nortíð við tær ætlanir, sum í dag eru veruleiki. Ein vardur verkstaður til 45 fólk verður bygdur á Argjum og tveir nýggir bygningar eru íbúðum til evnaveikar ið gerð á sjúkrahúsum.

Bóklingurin er skjótt og lætt lesin og gevur hann okkum øllum eina mynd av, hvørjar møguleikar tey evnaveiku og brekaðu hava í føroyska samfelagnum í dag.

jan.